

DISAPPEARANCES

TIMGLÅSET 5

This issue was inspired by its cover.
Created by Anna-Karin Brus, from an
image by Mark Fowler.

Contributors to this issue:

Bengt Adlers
Miri Berlin
Ingemar Breithel
Anna-Karin Brus
Dolly Dolly
Jonas Ellerström
Per Engström
Bobbilott Fika
Marie Fjellborg
Elias Hillström
Filip Lindberg
Ozelot
David Price
Petra Schulze-Wollgast
Paul Snowdon
Robin Tomens
Paul Tone

Edited and designed by Joakim
Norling

SEK 60 EUR 6 £5

Printed in 2017 by Grafo Tryck,
Malmö, Sweden
Edition: 111
www.timglaset.com
timglaset.fanzine@gmail.com

ALTERNATE TUNNEL STUDY

PAUL SNOWDON

EACH MONTH TWO SCHOOL CLASSES DISAPPEAR

BOBBILÖTT FIKA / TT

Imagine a country where an average of two full school classes with children and adolescents disappear each month. So it has been in Sweden for the past three years. And it is expected to be much more.

The whole situation is very difficult. What will happen is that they are being exploited by unscrupulous employers or human traffickers, says Milén, who has followed them from Sweden from 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

Having been turned down their application for asylum or being forced to be turned down is the most common cause. Some and more will get the details, and the numbers are mounting that even more children and young people will be second. - You feel powerless, but we must not lose hope, says the head of the Migration Board, who has followed them from Somalia to Sweden.

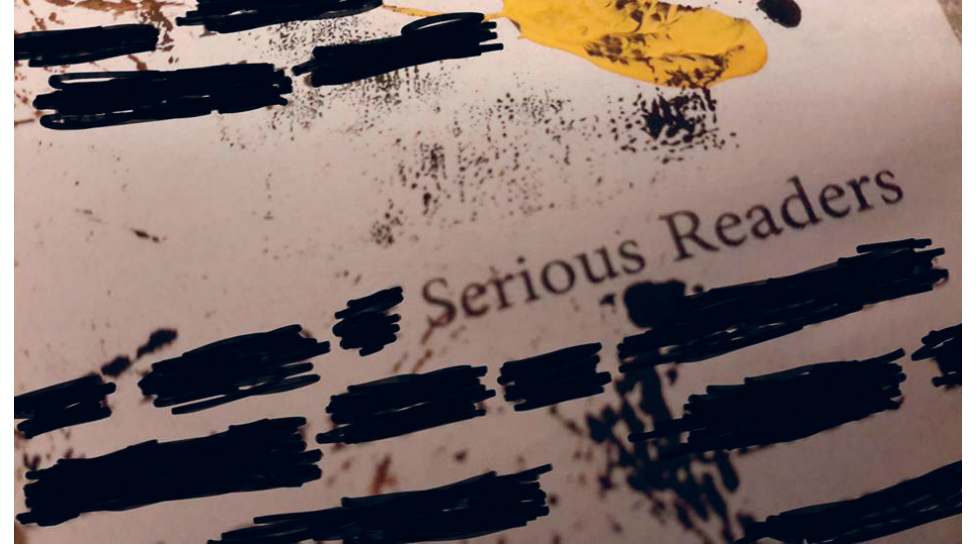
UN Children's Rights Committee and the UN Committee for Human Rights business meeting children's report. The Swedish authorities are proud, but not in the context of the business meeting and the February they will present their proposals for the children's rights. The meeting is a critical situation.

plans, which will be very difficult. Most of these who are aged 16 years and over, but 14 percent were aged 13 to 15 years and the percentage of young people is 24 percent. Children and young people who come in from the Middle East and Africa are very high in number, probably because they are protected by the government's asylum system. The proportion of these who are protected by the government's asylum system is 14 percent.

Programme
Sweden's three-year programme for children's rights. From 2010-2016, 70 percent of the children's rights are protected. The proportion of these who are protected by the government's asylum system is 14 percent. - Not many more are protected than the new law, says the head of the Migration Board. Just as the Migration Board's new law is a good thing for the children's rights. The new law is a good thing for the children's rights. The new law is a good thing for the children's rights. - The new law is a good thing for the children's rights. The new law is a good thing for the children's rights. The new law is a good thing for the children's rights.

SERIOUS READERS

ROBIN TOMENS

GÅ BORT

ELIAS HILLSTRÖM

människor och miljöer dyker upp och försvinner som spöken och kulisser
ingenting är vad det ser ut att vara
allt är satt i gungning
allting snurrar, allting faller isär, fragmenteras och som en murare försöker man bygga upp
någonting igen
spåren finns överallt
begravd i luften och svävande över markerna
att cirkla, att röra sig kring, att undersöka och snoka runt istället för att gå rakt efter linjen
en tunnelbana slår till, ett tag går inget att höra mer än skenslagen
att tänka sig den bolmande rymden
tänk orden som ett levande vandrande varningstecken
gå fram språk
exempel som läggs till exempel
jag snubblar över någonting, ser någonting, hör något och, jo, visst anar jag ett mönster
ljuset mot mörkret
som ett stort slukhål kan man minnas hur själva ens ensamhet var annorlunda för en
tjugofem år sedan
ett annat förhållande till hela världen runt omkring
vi kan inte lämna och vi kan inte komma nära
runt runt i cirklar
steg för steg försvinna in mellan huskropparna
nästa hörn, nästa hörn
hoppet finns i förvirringen och främlingskapet
hjärtat dunkar lite snabbare
har jag då kanske för en liten stund försvunnit, fallit in i skuggorna

genom förträngningarna i hjärnan
allt är viktigt, allting betyder någonting och någonting annat
längre och längre in i förstäderens ensamhet
förbi de tysta torgen
in i anonymiteten, in mot de ändlösa villaområdena och radhuslängorna
svårt att se någon väg ut ur den labyrinten, ändå vill jag bara fortsätta att gå
någonstans där ute kommer jag få ro
någonstans är redan en sanning en gång sagd
känslan av att staden egentligen aldrig riktigt tar slut, att det hela tiden finns ytterligare
en plats att gå vilse på
runt, runt
ännu längre bort
närmare, närmare och ändå veta att man aldrig kommer att komma fram
närmare, närmare.
längre och längre bort
man kan promenera bort ända till världens ände
just den stunden
försvinner, återkommer, till slut

GÅ BORT

dyker upp och försvinner
allting snurrar, allting faller isär
svävande över markerna
den bolmande rymden
ljuset mot mörkret
ett stort slukhål
ett annat förhållande till hela världen
runt runt
steg för steg
nästa hörn, nästa hörn
hjärtat dunkar
genom förträngningarna
in i förstädernas ensamhet
förbi de tysta togen
någonstans där ute
runt runt
ännu längre bort
närmare, närmare
längre och längre bort
försvinner, återkommer

försvinner
snurrar
svävande
ljuset mot mörkret
runt, runt
steg för steg
genom förträngningarna
ännu längre bort
närmare, närmare
längre och längre bort

försvinner
mot mörkret
runt, runt
ännu längre bort
närmare, närmare

försvinner
bort
närmare

Denna text innehåller rader lånade av Katarina Frostenson, Ann Jäderlund och Gunnar Ekelöf.

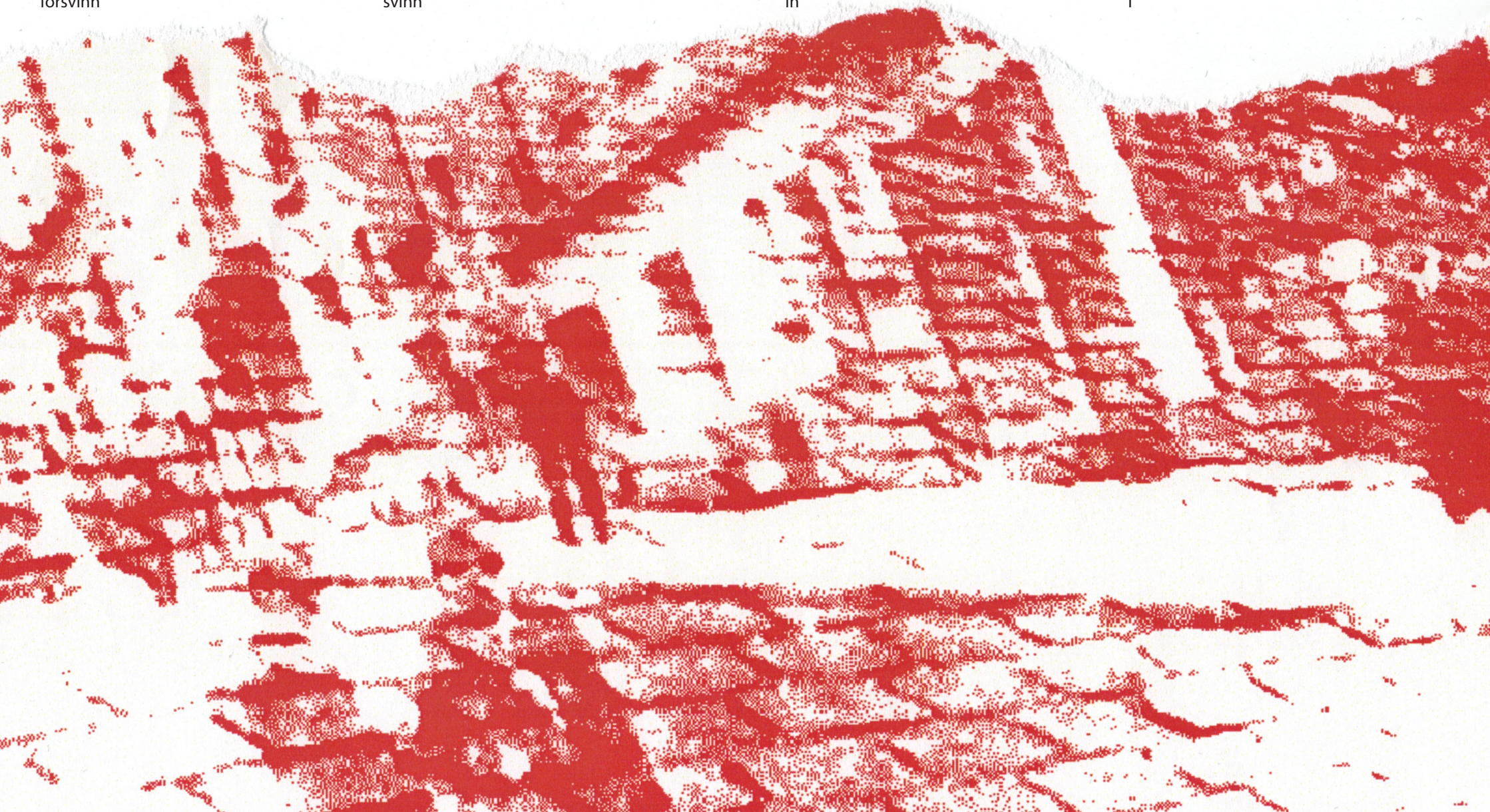
Gr

försvinn

svinn

in

i

GENOM ÖKNEN: ISABELLE EBERHARDT OCH PIÉRRE LOTI

JONAS ELLÉRSTRÖM

Det finns många sätt för en människa att försvinna. Långt ifrån alla behöver innebära döden.

För de försvinnanden som inleds med en flykt gäller oftast att flykten lika mycket är en flykt *till* som en flykt *från*.

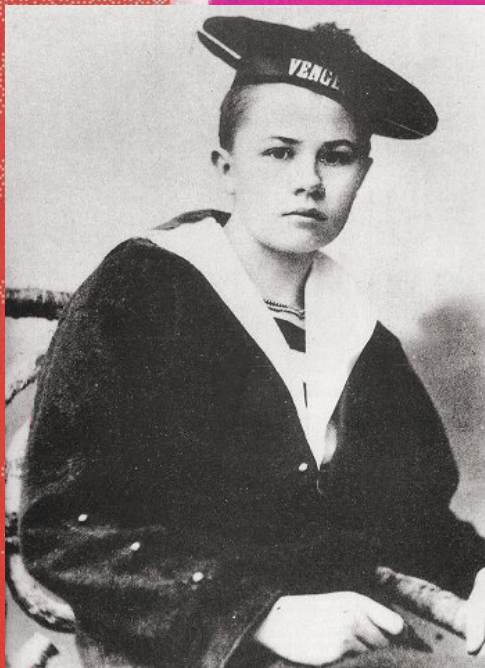
Att det vi flyr till är en dröm ändrar ingenting i sak. Det är pånyttfödelse som söks.

Isabelle Eberhardt bodde i Genève då hon arton år gammal publicerade novellen *Vision av Maghreb* i en Paristidskrift under pseudonymen Nicolas Podolinsky. Ett ryskt efternamn på grund av att hennes mor var ryska, liksom möjligen hennes okände far. Ett manligt förnamn för att undfly de begränsningar och oskrivna regler som gällde för en kvinnlig författare år 1895. Titeln antyder att berättelsens innehåll inte byggde på självsyn. Eberhardt hade hört sin bror, som tagit värvning i främlingslegionen, berätta om den islamska kvällsbönetimmen, *maghreb*. (Det arabiska ordet har kommit att beteckna de områden i Nordafrika som tidigare var franska kolonier.)

Visionen, drömmen, ersattes snart för Eberhardts del av egna iakttagelser, doft-, hörsel-, smak- och känselintryck från Algeriet och Marocko. Ett visitkort hon lät trycka 1897, det år hon anlände till den nya kontinenten, gav hennes författaralias reell existens: Nicolas Po-

podolinsky, journalist. Hon lärde sig enligt uppgift arabiska på sex månader och antog en identitet som förde henne ännu ett steg bort från den hon fötts med. Isabelle Eberhardt blev den koranlärd ynglingen Mahmoud Saadi.

Hon klädde sig i arabiska manskläder, vilket gav henne möjlighet att som journalist och författare färdas genom områden och vistas i miljöer som skulle ha varit stängda för henne som kvinna och europé. Men namnet och dräkten är mer än en förklädnad. De utgör en ny personlighet, representerar en fullbor-

dad transformation. Eberhardts djärvhet understryks av att hon inte lämnade sin sexuella tillhörighet utan levde med en arabisk man.

Flykten nådde däremot aldrig något mål. Ögonblicksupplevelser i öknen, på väg från en rastplats till en annan, tycks av dagböckerna, artiklarna och berättelserna att döma representera det närmaste en uppfyllelse hennes oroliga dröm fick. 1904 omkom hon under en översvämning i Ain Sefra.

Novellen *Vision av Maghreb* hade Eberhardt tillägnat den äldre författaren Pierre Loti med beundran från "en okänd broder". En person under *nom de plume* riktade sig till en annan: Lotis borgerliga namn och yrke var Julien Viaud, kapten i franska flottan. Han uppträdde i mängder av roller och utstyrselar och lät inreda olika rum i sitt ärvda hem till medeltida sal, turkisk salong, renässansgemak och moské. Skrev gjorde han i sitt pojkrum.

Fotografier visar Loti utklädd till clown, till herde, till den egyptiske guden Osiris (inför en societetsbal i Paris). Allt detta är maskerad, ett elaborerat döljande av personligheten. Var finns den? Gömd bakom en sista mask. I inledningen till trebandsverket *Genom öknen till Jerusalem* (1895) berättar Loti hur han och hans två reskamrater efter att ha lämnat Kairo byter kläder vid randen av öknen, lägger bort sin "löjligen europeiska

kostym". Det är mer av artighet än av nödvändighet, under den första sträckan genom Sinai behöver de inte förklä sig. Men den arabiska dräkten är bekvämare på dromedarrygg, förklarar Loti, och mer dekorativ. För en tid framöver, skriver han, har vi gjort oss kvitt västerlandet och är fria.

Vid denna tid fanns tre vägar mellan Kairo och Jerusalem. Den lättaste följde Medelhavsstranden, den andra ledde över norra delen av Sinaihalvön och den

längsta gick via Akaba och Petra. Den valde jag, skriver Loti, därför att tjäns-temän och vägvisare avrörde mig från att göra det. Han är besviken över att de beduiner som åtföljer hans lilla karavan är så tjänstvilliga, så tämjda. Men öknen gör honom aldrig besviken: "I dess närvaro glömmes man människornas småaktigheter."

Loti reser inte på uppdrag, men har satt upp ett mål. Till det väljer han den längsta och besvärligaste vägen. Han vill med andra ord dröja sig kvar utanför den västerländska civilisationen så länge som möjligt. Liksom Eberhardt vill han i grunden uppgå i öknen, försvinna i den. Det är en inställning som Sven Lindqvist hundra år senare egentligen är oförmögen att förstå. Lindqvists bok *Ökendykarna* (1990) handlar om en egen resa genom Marocko men också om Antoine de Saint-Exupéry, Eugène Fromentin, Isabelle Eberhardt och Pierre Loti – och om Michel Vieuchange, som på sin resa till Smara förklädde sig till arabisk kvinna. Det är dessa och andra personer som Paul Bowles med större förståelse i en välfunnen boktitel kallar *The Oblivion Seekers*, de som söker glömskan. Och det är dem Loti vänder sig till i sitt förord och kallar sina bröder i drömmen.

Lindqvist har fundamentalt andra utgångspunkter än Eberhardt och Loti: han vill bekräfta sig själv, hans mål är inte att glömma sig själv. Lotis tvivel och ängslan är aldrig hans. Utan att vara fullt medveten om det framträder Lindqvist som en upptäcktsresande av klassiskt snitt, en erövrare. Han är en person som ser öknen som ett naturfenomen att besegra, inte som ett landskap större än människan, ett djup att försvinna i.

Litteratur

Paul Bowles: *The Oblivion Seekers* (City Lights, 1972)
Isabelle Eberhardt: *Södra Oran* (Skarabé, 1990)
Isabelle Eberhardt: *Berättelser från Maghreb* (Skarabé, 1993)
Sven Lindqvist: *Ökendykarna* (Bonniers, 1990)
Pierre Loti: *Genom öknen* (Skarabé, 1994)
Michel Vieuchange: *Smara* (Skarabé, 1995)

Musik

Testbild!: *Une teinte intense* (Friendly Noise, 2007)

ON A SECRET MISSION

MIRI BERLİN

Miriam Pelzman (aka Miri Berlin) is a photographer who lives in Berlin, Germany.

DIKT

FILIP LINDBERG

jag har inte längre grepp om
består inte längre av
och minnen
som fortfarande kan
som inte längre kan
lämnar föremålet
i dets öga
flyter föremålets saliv sol

sinar med andra ord yttre föremål
jag hanterar dem
undersöker dem
vänder upp och ned på dem som färger över
ytans lutning
sinar över tungans röda

kant som språk smakar av föremålets kant

som

tecken

skugga
skugga

som

flyter över kantens kant

LOST NARRATIVES

PAUL TONE

Paul Tone is an artist and musician who lives in West Yorkshire, England.

JAG HAR GLÖMT

PER ENGSTRÖM

Jag har glömt var jag såg det där ensamma huset i bebyggelsen. En gigantisk pil någon gång planterad precis i mitten av innergården. Och vart pekade den?

*

Jag har glömt vilken gren det var de där båda idrottarna utövade som pappa berättade om. De var nästan lika bra och de hade samma namn. Ofta fick alltså speakern på arenan efter loppet, eller sportgrenen, meddela, typ: 1:a Egon Lantz. 2:a Egon Lantz.

*

Jag har glömt varför pappa kom in på att prata om Inmäslaskogen, som hans bror Ellert menade låg så långt från ära och redlighet man kunde komma. Världens ände. Den ligger nära gården Valinge i Sörmland. Vid samma tillfälle berättade han om uttrycket "Rul i Dunker" – även det en omskrivning för att komma från, eller bära placeras i, obygd; långt från ära och redlighet. "Skicka honom till Rul i Dunker!" Gården Rul ligger i den lilla byn Dunker i Sörmland.

*

Jag har glömt vad vi gjorde i närheten av Bårarydssjön, vilket emellertid fick pappa att berätta om skridskosprintern Lekman, vars enda ställe att träna på var Bårarydssjön när den frös. Detta tog honom dock till vinter-OS i Innsbruck 1964, där han hamnade på 42:a plats.

*

Jag har glömt allt väsentligt kring anteckningen: "Jag betraktade natten. Jag såg på natten. Gerd Fransson. Doris Josefsson."

BLIND TYPE

PETRA SCHULZE-WOLLGAST

RELHGCUHACLNQVHUEBMAJME
UKNPONKTOENMFILEBNFKNEMI
BIWECPNORQUBSADTMVJQSUK
ZQNWOTCZADTGHKLMBGEDIEGHDK
HDRFGLUBFAKPYXUPAJIKWLNKER
RCYZXIOPVJWYSMSEQSUMJOCVNVQ
WHVHOHEWKMTNLUTXGDYKNMURMSSNBORXTQI
QNL&LRLJWVRFKNSIMUIPINMGNLAYTEQCFNPXO
NPRVZPTVYEDLCAUEYLRTAYZLBMIZGIOGUCAZM
CZVQLZDDQFGDUSSVUIDHIZSNKSKDILBHSZTSBK
WJCZPCQZZIRVFDSORIISBE&wETPSFFPPPGANAJ
BETSXJMVXARTYTOGUHQGJHWIVP
CNECAUDABLADKQKBFOFUIZDBMZO
FZPEIORWALRNERPNPATOSZFMCMH
EMWYGDWBREVLACTUXNQSFJKJILP
ZKXDUJTYOSVGHIMECABPINFQRZ
ALMECRNXELNHBGADOSDARKQLEW
LOREYPMXIKYBKDPZCAZNGQH
HFROHDCOCXKVLNMNYXKBUPSJ
BTIZFMLUEZBTLCJKYVHXWGM
BERDSIHUXGAEFKAOPMHXTQS
EMRHVPAUWNOBEKUZRMFSHM

DOMESTIC

DISAPPEARANCES

INGEMAR BREITHELI

TIME EXIT

BENGT ADLERS

Broken Glass
For Hours

Stranded Sand
Forever

Waste of Time
For Second Thoughts

(Nice, 2017-01-08, 4:26 PM)

WALKING DOWN THE AVENUE

DOLLY DOLLY

My shadow stopped moving last night. I can move, but it refuses to. It's static. It looks like it's in a police identity line-up. Its arms are by its sides and its face forward (or face backward - it's hard to tell). When I lift my foot up it's still attached to me. I put a wide-brimmed summer hat on but the shadow stayed bonnetless. I've tried shining a torch at it, but it doesn't disappear. I stood underneath the sodium street light outside our house and walked slowly away. It didn't lengthen or shrink at all. I tried getting in the cupboard under the stairs in the vain hope that being in complete darkness would somehow 'reset' it. Like turning it off and on again. But it didn't work. On the plus side, I did find my ping pong ball which I've been looking for for ages. So that's good, isn't it?

I told my husband about it over breakfast, but he didn't seem too bothered. As if it happens all the time. I gave him one of my 'looks' and he made a bit more of an effort to be interested. I asked him if he would cross shadows with me. There was a good strong morning sun in a cloudless sky outside the kitchen and he stood with his back to the window.

His shadow stretched across the tiled floor, the kitchen table, the tea pot and a jammy fork. I moved toward it hesitantly. Mine seemed blacker than his. As if it was made from something else. Something other than an absence of light. As his overlapped mine I felt a slight shiver of excitement. To both our amazement his shadow seemed to fall into mine. Seemed to just drop away. He rubbed both of his arms with both of his hands briskly and shivered. He told me it was like putting part of his body into a huge fridge. He stepped back, alarmed. The colour drained from his face. I asked him what was wrong but he just stuttered about having to get to work, grabbed his brown corduroy jacket with the leather patches on the elbows and left.

I phoned my best friend. We'd known each other since childhood and I knew I could share my predicament with her. Y'know, talk it through. Her mobile rang seven times before she answered it. I count telephone rings. It's just one of my foibles. When my father rang to tell me my mother had died falling off a building, it rang 14 times before I answered. She was a window cleaner. Just not

a very safety conscious one and had mistaken her knots. She was going for a sheepshank but tied a highwayman's hitch instead. Plummeted 37 stories, head first and landed on a shih tzu.

Even before we got through the salutations and pleasantries I blurted out that my shadow had stopped. Just stopped working. She listened as I babbled on and on. All things considered, she seemed to take the news quite well. As if faulty shadows were an everyday occurrence. She asked if I'd been near any overly bright lights lately and maybe it had stuck in position. I couldn't think of any - unless my nephew's birthday cake candles counted. It was his party last weekend. He was six, so I doubt they'd be bright enough. My friend sighed at the suggestion. She could be very patronising sometimes. I felt a niggles of irritation at her tone. She said that Peter Pan's shadow was independent of him and Wendy had to sew it back on to the bottoms of his feet. But that was completely different from my situation, so was really no help at all. I asked her what she would do. She said she was fucked if she knew. I think it's time I recalibrated

my definition of best friend. Clearly my standards are too low.

Making sure all the cables were correctly plugged to the modem, I dialled into the World Wide Web. After a quick half an hour I was finally 'on-line'. I looked up 'shadow'. Seems there are three distinct parts. An umbra, which is the darkest bit in the middle. A penumbra, the bit where it goes grey and a bit fuzzy around the outside and an antumbra. Which is if there's a sort of bright halo around it. Like when there's an eclipse of the sun. I looked down at mine. It just seemed all umbra. Totally black right up to the edges. Quite crisp in fact. I couldn't find anything else of use online. Resigning myself to the fact that maybe it was just broken and that was that, I made myself a cup of tea and lay on the sofa daydreaming for most of the rest of the day.

The planet Earth span on it's slightly wonky axis and the sun meandered across the clear blue sky. Later, I took the ping pong ball out from my skirt pocket and tried keeping it up in the air by tipping my head right back and blowing under it. I managed to keep it up for a

TORNADO

OZELÖT

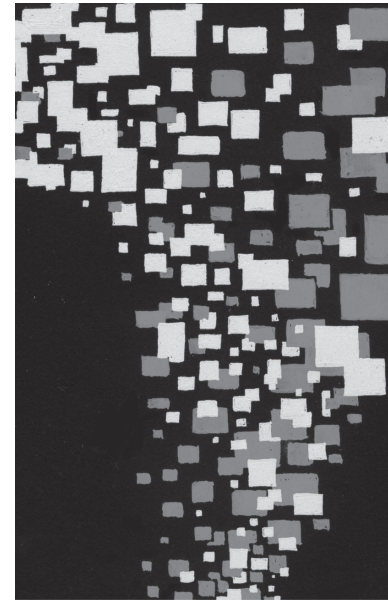
good couple of seconds before it hit my chin, bounced off the arm of the sofa, fell into my shadow and completely disappeared.

That can't be normal can it? Though, as normal goes, today started off strange and is now descending into bonkers. My shadow swallowed a ping pong ball. Without giving it much thought I threw my mug into it. That disappeared too. Damn. That was my favourite Moomin mug. I tucked my legs underneath me on the sofa and leant over with one hand, fingers outstretched towards my shadow. Inches away from it. Then the phone rang.

One ring and I picked it up. It was my husband. He said he was freaking out about my freaky shadow and was going to stay at his freaky mother's until I've sorted it out. As if fixing shadows was something one just 'sorted out'. I made a mental note to give him a right good 'look' when he (eventually) (hopefully) came home. Had to mention his mother though didn't he? Heartless. That's what he is. At least his mother's still alive. Last time I saw mine she was upside down, sticking up out of the pavement, pink converse trainers waving in the air with her skull jammed right up into her ribca-

ge, a bloody soapy bucket rolling around beside her, next to the remains of one of those nasty yappy dogs. Or was it a bloody soapy pail? I don't really know the difference. Whichever it was, it was definitely galvanised. While stretching to put my phone back on the coffee table next to the sofa I lost my balance and fell head first into my shadow.

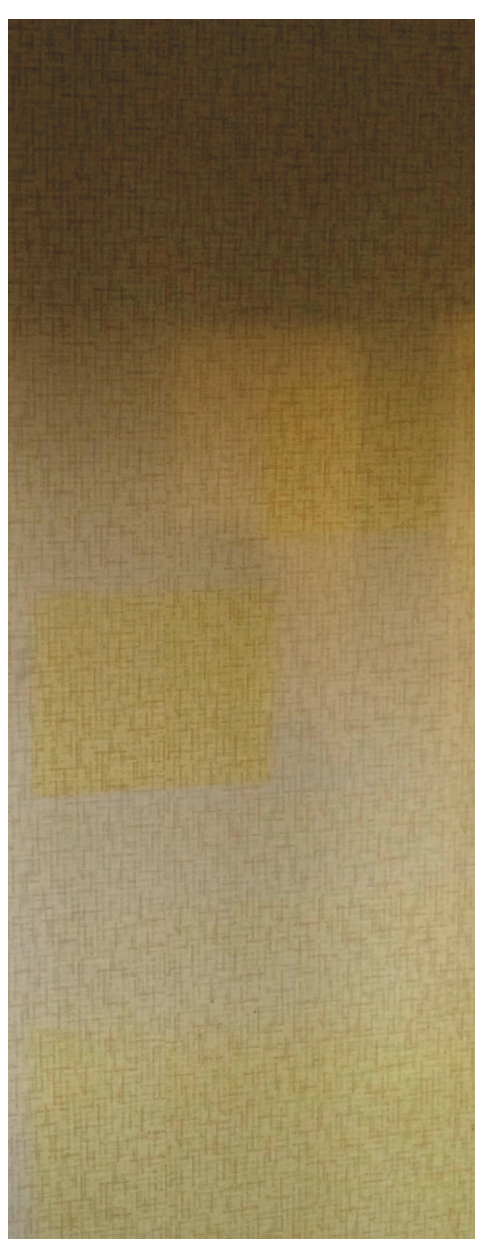
I was surrounded by blackness. Really black blackness. The blackest black that you could think of that was really black. That's how black it was. Times a million. I couldn't see my body and although I knew my eyes were open, they might as well have not been. I couldn't hear anything either. I'll tell you something for nothing right now: It wasn't very nice. It was like having your body taken away from you but you could still feel it at the same time. I know that doesn't really make much sense, but that's how it was. It was like being claustrophobic and agoraphobic at the same time. Claustroagoraphobic – or something. I absentmindedly wondered where my ping pong ball had gone. Then I heard a sound. A sound that echoed through my head and vibrated my very bones. Somewhere in the darkness a telephone was ringing.

"This case is closed/Elementally, my dear./Beware/Whirlwind"

A NOTE ON MOVING HOUSE

DAVID PRICE

I write this text between appearances, having moved house (and country) but having yet to unpack my library or working materials, or to have installed my desk. I'm working on another text at the same time, one that should be something like an artist's statement. But without any reference materials, personal or bibliographic, I find it hard to make a statement.¹ I jump between that text and this.² This space, the room I'm writing in, is the living room of an apartment in a building built on top of a hill in 1965.³ I am thinking about disappearances; my disappearance from the place I previously lived and wrote in, and the temporary disappearance⁴ of my things. And, at least until there are things on the walls here, I'm thinking of the disappearance of the person who lived here before us. He had done so for several decades, rendering the white wallpaper yellow except for the outline of pictures that had been hanging or attached to the walls. He died, so was the first to disappear from the space. The pictures then disappeared, along with the rest of his things (although he still receives some mail). The walls have been re-papered, back to white, so these literally photographic frames have now been erased other than in the photographs that accompany this text, which were themselves taken before I entered the apartment for the first time myself.⁵ However, I did visit

1 Obviously, everything I need to refer to about my self and work is here, within the computer I'm writing on. But without the context of the physical objects or documents to which this data refers, my working life seems like a floating, notional role, as if I was to contemplate preparing for an audition for a part in a play ... (I'm not an actor.)

2 The other text, which is supposed to be an artist's statement, instead mines some memories of listening to music (specifically the Beta Band as a teenager, and Wings more recently. Command-infinity – with my thumb and my middle finger I jump between documents, between voices, between times and frames of reference.

3 This is actually untrue; just after writing this sentence I walked down the hill to continue writing in a bar, in the suburbs of Stockholm. It's a little difficult to write here due to the rather eccentric regular customers; some in intimate conversation with the fruit machines, one speaking in a very strong Finnish accent, one demanding oregano to sprinkle on her pizza. The music playing in the room seems to be a live recording of Bruce Springsteen from the 1980s. Almost everyone goes outside every few minutes to smoke a cigarette. Live update: the woman with a pizza has given her last slice to the man with the Finnish accent, who is seated at the booth next to hers.

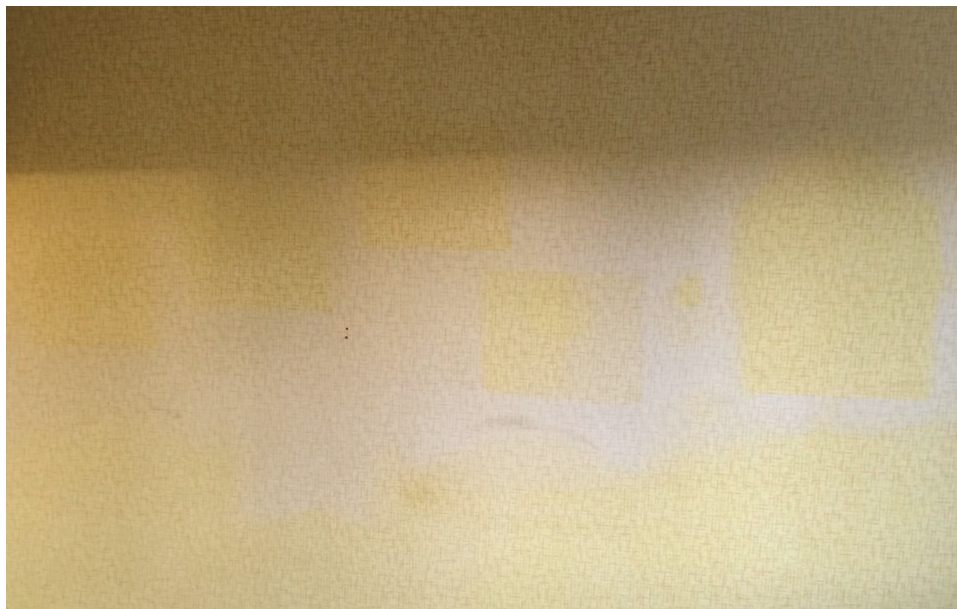
4 Concealment, really – I know they are in the room next to this one, in boxes. Perversely, I can imagine never opening the boxes. This text is making use of all those reference materials even in their disappeared form.

5 The photographs were sent to me so I could see the rooms. I've cropped them to show only the parts of walls that record the disappeared images.

an identically-laid out apartment in the same building last summer, so before arriving here recently I had a precise memory of where all the rooms are, their relative sizes and their orientation according to the cardinal points. But the apartment I visited was not *this* one.⁶ The photographs of the outline of the past pictures turned the wallpaper into enormous deductive negatives, metaframes or *cadregraphes*.⁷ They are anti-pictorial, anti-decorative, and they have disappeared too.

6 *That one* – I'm still in the bar, looking up the hill towards where the apartment is. The Bruce Springsteen recording has now finished, and been replaced by a live recording of Dire Straits from the 1980s.

7 This is the best descriptive word I can logically compose.

MINNET AV BENJAMAN

MARIE FJELLBORG

Vem var Benjamin Kyle? Frågan ställdes i tidningar och radio, på nätforum och flygblad ... Det var ett massivt pådrag. Själv hade han ingen aning. Eller om han ens hette Benjamin. Det hade känts rätt bara, Benjamin med "a" och inte "i". Han trodde vidare att han var från Indianapolis och var född 1948. Tio år innan Michael Jackson – detta var han nästan säker på. Samtidigt var det något som inte stämde med det tidsmässiga. När han tittade sig själv i spegeln, efter att ha återfått synen, förväntade han sig att se en 30-åring. Istället var det en sliten man i 50-årsåldern som mötte hans blick. Benjamin ryggade tillbaka.

Det var 2004. Två år tidigare hade Aki Kaurismäkis *Mannen utan minne* haft premiär. Filmen om en man som förlorat både minne och identitet efter att ha blivit rånad och nedslagen. Den medvetlösa mannen vid containern utanför Burger King Georgia tycktes ha drabbats av samma öde. När hamburgerkedjans personal hittade honom var han naken, fylld av utslag och såg ut att ha blivit överfallen. På sjukhuset kunde han inte komma ihåg vem han var eller varifrån han kom. Han hade dessutom grå starr som gjorde honom blind.

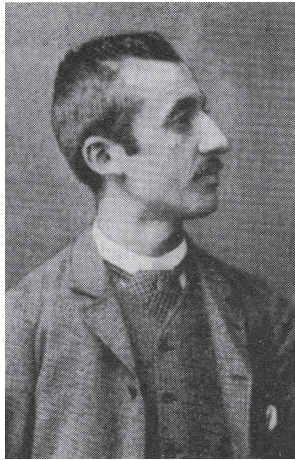
Likt huvudpersonen i *Mannen utan minne*, gick hans identitet inte att fastställa. Sjukhuspersonalen kallade honom till en början Burger King Doe, efter John

Doe, det engelska namnet på en person som inte går att identifiera. När mannen senare trodde sig heta Benjamin blev det hans nya tilltalsnamn. Efternamnet Kyle fick fungera tillfälligt.

En sjuksköterska, Katherine Slater, utvecklade snabbt sympati för den tilltufsade främlingen, och var viss om att hon skulle kunna hjälpa honom hitta en anhörig. Nog måste han vara saknad. Men åren gick och trots att Katherine fick assistans från polis, privatdetektiver, journalister, Missing Person-organisatörer, internet, ledde sökandet enbart till återvändsgränder. Benjamin blev den första FBI listat som försvunnen trots att de visste exakt var han befann sig. "Nowhere man", skrev tidningarna. "A real life nobody."

Det kan tyckas besynnerligt att i tider som dessa, med övervakning, brottsregister, sociala medier, kameratelefoner m m, inte lyckas lämna några fotavtryck efter sig. Kan en människa verkligen vara en ö, bortskuren från fastlandet? Det aktualiserar också den beklämmande frågan lyft i dokumentären *The Swedish Theory of Love*: Hur länge kan en människa ligga död utan att hen blir hittad?

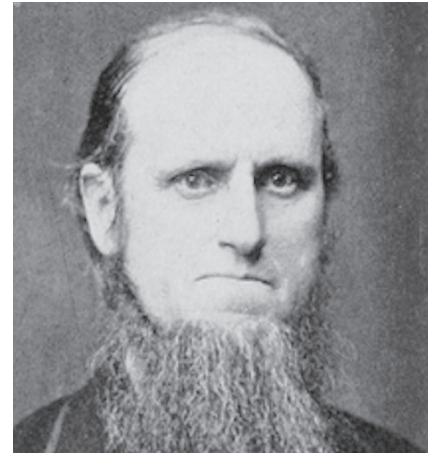
I ett av oräkneliga "sista försök" ställde Benjamin, tillsammans med Katherine, upp i *Dr Phil* år 2008. Avsnittet döptes till *Who am I?* och hade över fyra miljoner tittare. På slutet uppmanade programledaren allmänheten att ringa in tips

Albert Dadas

Benjamin Kyle

Ansel Bourne

Ett annat, kanske mer berömt fall, är Ansel Bourne, förlaga till Jason Bourne-trilogin. 1887 lämnar Bourne, en 60-årig snickare, Rhode Island för att besöka sin syster. Han kliver på en hästspårvagn, men kommer aldrig fram. Istället vaknar han två månader senare hos en hyresvärd i Pennsylvania och ber om att få veta hur han hamnade där. Sängen känns obekant, ja, faktum är att allt omkring honom gör det. Bourne får veta att han sex veckor tidigare anlät till staden som A J Brown, hyrt en butik och börjat sälja godis och leksaker. Ibland, meddelas Bourne, åkte han till Philadelphia för att fylla på sitt lager. På söndagar gick han i kyrkan.

Bourne berättar då att han inte alls är någon Brown utan Ansel Bourne. En släkting telegraferas och rusar dit för att bekräfta Bournes identitet, till omgivningens förvåning. Vad Bourne gjort under åtta veckor är fullkomligt raderat. Det sista han minns är spårvagnen han färdats med.

Till skillnad från Dadas upplevde Bourne bara en fuga-episod under sin livstid. Hur ofta män råkade ut för tillståndet är individuellt, men gemensamt för flertalet var att de under insjuknandet uppträdde till synes normalt – som den genomsnittliga turisten – och sällan mindes sina förehavanden efteråt. Kvittor och kartor kunde ge fingervisningar.

Varför fuga var så omtalat just kring sekelskiftet 1900 är svårt att säga. Johannisson kopplar det bland annat till turistandets genomslag. Kravet på rationalitet och prestationer, födde en längtan att fly kraven till främmande platser. Friheten att bli någon annan. Det var även ett effektivt sätt att undkomma hemliga affärer, ekonomiska brott och allehanda skandaler.

på vem Mannen Utan Minne var, men informationen som nådde redaktionen var alldeles för vag. Vissa tyckte att han liknade en bekant, vars namn de inte kunde åkalla. Andra att han hade drag av något ex, som omgav sig med tvivelaktiga figurer.

2014 hade det gått tio år utan minsta tecken på genombrott med fallet. Det enda som blivit bättre var Benjamin syn. Tack vare en donation kunde han operera sina ögon och äntligen se något. Det var då han blev varse hur gammal han faktiskt var. 20 år verkade ha passerat utan han visste vad han ägnat sig åt. Då och då, som efter en natts sömn, uppenbarade sig några minnesfragment. En gammal teater, vägen genom ett majsfält, tre bröder, gator i vad som kunde vara Denver. Oväntad detaljkunskap om restauranger och köksmaskiner. I övrigt var det blankt. Vad hade hänt Benjamin Kyle?

En neuropsykolog misstänkte att det rörde sig om en dissociativ fuga, ett slags minnesförlust orsakad av trauma. I sin mildaste form kan den drabba oss till

mans, när vi dagdrömmer eller kanske rör oss hem från arbetet, i ett upprört sinnestillstånd, liksom på autopilot.

Förr i tiden hette det kort och gott "fuga" (från latinets "fugere", att fly) och kännetecknades av ett tvångsmässigt resande eller vandrande kombinerat med minnes- och identitetsförlust. Fugueurer kunde vara borta i dagar eller flera månader, och var ofta män, från arbetar- eller lägre tjänstemannaklassen. Lustigt nog tog de inte sällan till sin tillflykt till kulturstäder som Wien eller Prag. Även om vissa experter ansåg att fugan föranletts av en hjärnskada, var många psykologer överens om att försvinnandet snarare var ett omedvetet sätt att bli fri från stress eller avvärja en depression. En avancerad form av bortträngning. När männen av olika anledningar begav sig hem, fortsatte deras liv snart som vanligt, i takt med att deras självbiografiska minne kom tillbaka.

Idéhistorikern Karin Johannisson skriver i *Melankoliska rum* om hur det i slutet av 1800-talets Europa rent av talades om en fuga-epidemi. 1875 presenterades i

medicinska kretsar en bok fallbeskrivningar – 13 fall, med gasverksmontören Albert Dadas, som den första kliniskt diagnosticerade patienten.

Dadas försvinnanden börjar redan som tolvåring, då han vandrar till en till Bordeaux närliggande by. När han sedan hittas av brodern, som klappar honom på axeln, väcks han som ur en dröm. Under nytt namn, inser han perplex, har han börjat arbeta som paraplyförsäljare.

Med åren fortsätter han resandet, i trans och allt längre. Till Amsterdam, Moskva, Konstantinopel ... Och i vuxen ålder har det blivit en besatthet, där förlöppnen präglas av ett slags förutsägbarhet. Steg ett är att Dadas grips av oro och huvudvärk. Steg två att han förbereder sin avfärd genom att packa pengar och kläder. Steg tre, det sista, är att han vandrar iväg eller hoppar på ett tåg, med vilket han lyckas lämna hemstad och minnen bakom sig. Det som gör att Dadas till slut återvänder är att han blir fördd till polis eller sjukhus. Eller så händer något under hans turer som slungar honom in i en kognitiv kris. Till exempel att han ombeds berätta något om sitt liv.

Bland överklassen var det inte ovanligt att man skickade iväg missanpassade familjemedlemmar till fjärran länder. Tidens terapeuter talade också varmt om luftombyte, i synnerhet för patienter med psykisk ohälsa. Det ansågs kunna bota oro, ångest och depression. Och Johannisson menar att den manliga elitens bildningsresor under 1600- och 1700-talet i lika hög grad handlade om att förebygga melankoli. En inordnad borgerlighet kunde verka kvävande.

Om den magraste anorektikern av idag skvallrar om ideal dragna till sin spets var fugueuren sin periods bärare av tecken.

Till försvinnarnas förklaring ska också rädslan för att bli tagen för socialt missanpassad läggas. Män förväntades vara arbetsföra, bosatta och ansvarstagande – kriterier som lösdrivare, tattare eller zigenare sällan lyckades uppfylla. De män som misstänktes tillhöra en sådan grupp riskerade bland annat tvångsterilisering. Genom att få diagnosen fuga kunde fugueurerna på så vis avnjuta både flyktens frihet och friheten att slippa social bestraffning.

En lika angelägen undran är förstas varför sjukdomstillståndet främst drabbade män. Möjligtvis, ponerar Johannisson, tog sig tillståndet annorlunda uttryck hos kvinnor. Eftersom de i lägre utsträckning kunde röra sig ute ensamma – och, kan man anta, förväntades hålla sig till den privata sfären – var deras flykt förpassad till det inre. Fuga omvandlades hos kvinnor till hysteri eller personlighetsklyvning.

Det är inte heller otänkbart att män, som historiskt sett fått mindre träning i att ventilera och bearbeta känslor, hade lättare att packa väskan och mentalt stänga av. Otoliga är de berättelser om familjefäder som musslat ihop när trycket blivit för starkt och lämnat sin familj utan en lapp.

Lika hastigt som både fugan och fugueuren dök upp avlägsnade de sig. Efter 1900-talet är fugan inte längre en egen diagnos, utan symtom i andra diagnoser. Idag talar man, som nämnt, om dissociativa syndrom, där fugan är en undergrupp. Cirka 0,2% av befolkningen sägs drabbas. Men trots – eller på grund av – de till antalet få drabbade röner tillståndet alltid stor uppmärksamhet. Den Tolkande Människan läser in, läser av.

I Sverige väckte den så kallade Pianomannen vårt engagemang med sin fyra månader långa tystnad och dito minnesförlust. Tidningarna skrev fascinerat om hur han enbart kommunicerade medelst ett piano, och spelade i timmar utan noter. Även Michael Boatwright, amerikanen som förlorade minnet och vaknade upp på sjukhuset som den svensktalande Johan Ek, ledde till sensationella artiklar.

Benjamen var inget undantag. Tv ville intervjua honom, dokumentärfilmare göra film. Men i motsats till människor med snarlika syndrom sträckte sig Benjamins minnesförlust över en mycket längre period. Vad händer med någon som i sådan omfattning förlorar kontakten med sin identitet och historia? Är en människa i själva verket inte summan av sina handlingar, nerkokade till minnen?

Till en början var Benjamen aggressiv, men snart lugnade han ner sig. Han hade dessutom en känsla av att veta vem han var. Vad han tyckte om och inte, vilken som var hans politiska och religiösa tillhörighet, vad han hade för personlighetstyp (inte överdrivet social, men inte asocial). Som neurologen Oliver Sacks påminner i sin bok *Mannen som förväxlade sin hustru med en hatt* består en människa inte enbart av minne. Hon har känsla, vilja, ett moraliskt vara.

Nya bekantskaper tyckte att Benjamen

gav ett vänligt, om än reserverat intryck. Samtidigt verkade han sällan ge uttryck för några starka känslor, varken positiva eller negativa. Var det för att han var en bedragare, spekulerade omvärlden. Eller för att hans förflutna var så pass obehagligt att han föredrog att leva vidare som en pånyttfödd man?

Glömskan som belöning – och minnet som ett straff – skildras flitigt i både film och litteratur. I *Odysseus* livnär sig öfolket lotofagerna på en lotusblomma, vars frukt gör dem glömska och därmed lyckliga. Jedediah Leland, rollfigur i *Citizen Kane*, har förmågan att minnas allt och beskriver det som en förbannelse. "It's the greatest curse that's ever been inflicted on the human race: memory."

Kunskap kan innebära ett vägspel. Benjamen visste det. Samtidigt var han nödgad att fortsätta jakten på sitt förflutna. Utan personnummer och idkort var han inte ens välkommen på ett härbärke. Ett arbete kunde han definitivt inte få. Kanske, konstaterade Benjamen, var döden en nåd att stilla bedja om.

När tillvaron var som mest tröstlös, och omvärldens engagemang svalnat, hände dock något som knuffade Benjamen i en ny riktning. En släktforskare, som arbetat med att hjälpa adopterade barn att hitta sina biologiska föräldrar, gjorde det till sitt kall att lösa fallet. Hans fingeravtryck hade tidigare körts genom FBI:s databas, världens största, och inte gett något utslag. Men nu jämförde hon dem istället med potentiella släktingar till honom. Tillsammans med fakta han själv bistått med, som troligt födelseår och födelsestad samt antal syskon, kunde hon efter två år äntligen lokalisera avlägsna anhöriga. Och 2015 detekterade några av dem Benjamen i en årsbok från skoltiden. Eller snarare: William Burgess Powell.

Allt Benjamen/William hållit för sant om sig själv hade varit korrekt. Han var från Indianapolis, han var född 1948 och han hade tre syskon. Problemet nu – liksom innan uppdragandet – var att han inte visste mycket mer än så. Med noggrann research gick det dock att fylla i några luckor. William, framkom det, hade rymt hemifrån redan vid 16 års ålder. Från en varm mor, två syskon och en alkoholiserad och aggressiv far, som inte drog sig för att slå honom.

En timmes biltur från Indianapolis, i Lafayette, tog han sedan anställning på en biograf. Ända tills han, under ett impulsivt fyllerutslag, beslutade sig för att flytta till Colorado med en kollega därifrån.

Kollegan blev inte långvarig, men William stannade kvar och tog jobb på diverse restauranger. 1976 anmäldes han som försvunnen och även om det finns bevis för restauranganställningar 1978-1983 kan ingen minnas att de sett honom sedan 1977. Det var året kollegan från Lafayette en dag besökte hans enrummare.

Williams drickande hade då tilltagit och han hade varken vänner eller någon partner.

William Powell håller för troligt att han drabbats av en minnesförlust, en fuga, och sedan börjat leva som Benjamen (hebreiska för "beloved son", nämner han, i en nyskriven intervju). Under 20 år finns inga rapporterade inkomster, ingen registrerad adress eller telefonnummer. Inga lån. Han var utanför systemet, och bodde sannolikt i skogen. Dagen han hittades, hade han vandrat för att se vattnet. Vem William Powell var, går med närståendes hjälp att nysta ut.

Men frågan om Benjamen Kyle är fortfarande obesvarad.

NÄSTAN INGENTING

JONAS ELLÉRSTRÖM

(moln)

En molnslöja
mot en bergsida,
svävande ovanför
och bakom
ett kasuarinaträd.
Helt genomskinlig,
tunnaste gråvitt.
Det är omöjligt
att måla den,
och det vore fel
att försöka.

(små ljud)

Reskamraternas röster
genom det enkla hotellets
gipsplatt väggar.
Det är tidigt på morgonen,
det mjuka mumlet
på annan satsmelodi
ett meddelande som
inte behöver tydas.

(sängkläder)

Man vänjer sig inte vid allt,
men många sinnesintryck
sjunker undan efter hand,
glider bort till medvetandets
djupare skikt -- och så,
när man vaknar klockan tre
på natten, känner man på nytt
svagt doften av mögel
som slog emot en när
man först öppnade dörren.

(munhåla)

Inget vatten på rummet.
Vi delar dusch och toalett
med fyra andra --
lätt hänt att tand-
borstningen uppskjuts.
På morgonen i stället
en eftersmak av whiskyn.

(hud)

Den lättaste beröringen
kan vara den intensivaste.
Fingertoppen längs
din ryggrad.

